

מלחמת היצר

דרכי היצר

לפי דעתנו, מכירים אנו כבר היטב את היצר הרע. אבל האם כך הוא באמת? נבהיר שלשה דרכים בתחבולות היצר הרע אשר כדאי להתבונן בהם. ישמע חכם ויוסיף לקח, לדעת ולהכיר את האויב הגדול העומד נגד האדם מיום הולדו ועד העת אשר ישיב נפשו ליוצרו. הלא אם נרצה להלחם בו ולהתגבר עליו, עלינו ללמוד להכיר את דרכיו ואת תחבולותיו.

דרך החידוש התמידי

„כי תצא למלחמה על אויבך, וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם... ונגש הכהן ודבר אל העם... אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם...“ (דברים כ', א"ה).

מפסוקים אלה דורשת הגמרא (סוטה מ"ב) ארבע אזהרות שמוזהר הכהן, כנגד ארבעה טכסיסים שאומות העולם משתמשות בהם: מגיפים בתריסיהם, רומסים בסוסייהם להשמיע קול שעטת סוסים, צווחים בקולם, ותוקעים בשופרותיהם. לכן כותבת התורה הקדושה את ארבע אזהרותיה: „אל ירך לבבכם“ — מהגפת התריסים; „אל תיראו“ — מרמיסת הסוסים; „אל תחפזו“ — מצעקתם; „אל תערצו“ — מתקיעותיהם.

ואמר הגה"צ ר' ירוחם זצ"ל ממיר, שבפרשה זו מגלה לנו התורה אחד מדרכי הסתת היצר. הן בני ישראל שהלכו למלחמה היו כולם צדיקים (אמרו רז"ל — סוטה מ"ד): „הסח בין תפלין של יד לתפלין של ראש חוזר מעורכי המלחמה“; ובודאי היו כולם מלאי בטחון בהקב"ה. ובכל זאת מזהירה אותם התורה: „אל ירך לבבכם“. וממה? מהגפת התריסים! כי כששומעים את זאת בפעם הראשונה, אפשר שתגנב חלחלה ורעדה גם ללב הצדיק השלם והבוטח; לכן צריך הוא חיזוק מיוחד על כך. אבל אחר כך, הרי מיד חוזר אליו בטחונו, הוא מתחזק ואינו נבהל עוד כלל. אולם אם כן, מדוע שוב מזהירים אותו: „אל תיראו“ — מרמיסת הסוסים? אלא,

נאמר בישיבת פוניבז', יום ד' תולדות, תשי"ד.

שכאן מוסיף היצר להתעורר שוב, כי הנה נתחדש עוד חידוש: הם רומסים בסוסייהם! אמנם נתחזק מקודם, אך מחמת התקפה חדשה זו שוב יוכל ליפול. ועוד מזהירה התורה בפני סכנה חדשה: „אל תחפזו“ — מצעקתם הרי לא נתוספו על ידי כך אויבים; הרי אותו חייל שרמס מקודם בסוסו, הוא זה שצועק עכשיו! אלא משום שדבר חדש התרחש, שוב צריכים לחיזוק נוסף. וכן: „אל תערצו“ — מתקיעותיהם.

כך היא דרכו של היצר. בכל שלב של התקפה חדשה הוא ממציא שוב חידושים. חשבת מקודם שכבר ניצחת אותו; עכשיו אתה רואה שהוא מנסה כבר להתקיף אותך מצד אחר — מענין לענין באותו ענין. אילו היה לוחם בדרך קבועה, היה קל יותר להלחם בו, אבל מאחר שמשנה הוא את טכסיסיו תדיר, ובוחר תמיד בצורת התקפה חדשה, לכן המלחמה בו קשה, ודורשת עירנות תדירה וחיזוקים חדשים.

הרבה קטיגורים

הגה"צ ר' ירוחם זצ"ל הוסיף להסביר, שאותו יסוד מובא גם במסכת קידושין (דף ל'): „אמר רב יצחק: יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום“. וכן על הפסוק: „והורדתם אותו אל נחל גיחון“ שנינו (ילקוט שמעוני, מלכים א' סימן קס"ח): „אמר ר' פנחס בשם ר' יוחנן מצפורי: והלא כבר נאמר: הנה בן נולד לך והוא יהיה איש מנוחה? אלא הרבה קטגורים יעמדו מכאן ועד גיחון“. כלומר, אפילו אם יתגברו על קטגור אחד, על עיכוב אחד, יבואו אחריו עוד הרבה קטיגורים שצריך להיות מוכן להם, כי היצר מתחדש בכל פעם, ויכול לגרום בהמלכת שלמה לעיכובים שונים שאינם צפויים מראש.

אין היצר נעלם לאחר כשלוננו, אלא מופיע אחר כך שוב בצורה אחרת ומסית מחדש; וכל התקפה חדשה פירושה נסיון חדש — מלחמה חדשה. אולם בדרך כלל אין האדם מוכן לזה.

אין עצה כנגד זה אלא להתכונן תמיד — להיות מוכן לעמוד כנגד כל חידוש של הסתה בסייגים חדשים ובחיזוק תמידי. על האדם להיות מוכן כנגד מיני יצר הרע למאות, ואין דרך אחרת אלא להתכונן ולהיות מוכן מראש, שכן בשעת ההתקפה מאוחר מדי להתחיל בחיזוק.

זהו ביאור דברי ר' חנניא בן עקשיא (מכות כ"ג:): „רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות“ — כדי לעמוד תדיר נגד היצר המתחדש, זקוקים ישראל לציוויים הרבה מאד מאת הבורא יתברך, כדי שיהיה מוכן ציווי חדש נגד כל התחדשות היצר.

זוהי דרך אחת בכח היצר: אף פעם איננו בטל לגמרי, אף על פי שנוצח כבר, אלא יש בכחו לחדש את הסתתו שוב ושוב בצורה חדשה.

דרך ההכפלה

דרך שניה בכח היצר הרע היא, שהיצר לא רק מתחדש בכל יום, אלא אף מתגבר בכל יום, כמו שמפורש בגמרא (סוכה נ"ב): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום". הכנעת היצר אינה מבטלת אותו, אלא רק דוחה אותו, וכשהיצר מתחדש, קיים כבר רצון כפול להרע — הרצון החדש בצירוף הרצון הקודם שנדחה, ועכשיו התעורר שוב. לדוגמא: אדם הרגיל בעישון סיגריות ורוצה להגמל מזה, בשעה הראשונה עדיין קל לו, אולם אחר כך קושי הנסיון גדל יותר ויותר, כיון שהרצון המאוחר כולל בתוכו את הרצונות הקודמים שנדחו אבל לא נתבטלו, וכן המתחזק ללמוד כמה שעות בהתמדה, ברגעים הראשונים קל לו ללמוד, וגם כשמתעורר בו שוב הרצון לפרוק עול הלמוד, עדיין קל לדחותו, אולם בהמשך הזמן מתחיל הנסיון להיות קשה יותר ויותר, כיון שהרצון הנוכחי כולל בתוכו גם את הרצונות שנדחו קודם לכן. איתא בילקוט תהלים (ק"ג, סימן תת"ס):

"גבורי כח עושי דברו — ר' יצחק נפחא אמר אלו שומרי שביעית. בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד, שמא תאמר לכל ימות השנה? ודין חמי חקליה ביירא. כרמיה ביירא (וזה רואה שדהו בור כרמו בור) ושתק, היש לך גבור חיל גדול מזה?"

אין הכנעת היצר במשך יום דומה להכנעתו במשך שבוע, ומה גדולה כבישת היצר במשך חדש, וכל שכן במשך שנה תמימה! אין כאן רק קושי של המשך הזמן, אלא התקפותיו הולכות ומתגברות, כפי שביארנו. לכן כשהאדם מתגבר על רצונו לעבד את שדותיו השוממות במשך כל שנת השביעית, אין לך גבור חיל גדול מזה! עלינו תמיד להוסיף בחיזוקינו, ולא להסתפק בחיזוק של אתמול, כדי שנוכל לעמוד כנגד התקפות היצר הרע ההולכות ומתגברות.

דרך ההרגל

דרך שלישית בכח היצר היא כח ההרגל. אם אדם חוטא ושובה בחטאו, אזי נעשה לו החטא כהיתר, ואף שנלחם נגדו בראשונה, עכשיו הוא כבר חוטא ללא כל מלחמה פנימית. מגלים לנו חז"ל חידוש גדול בזה: אפילו אם יבטלו את הסתת היצר לגמרי, ימשיך האדם לחטוא מכח ההרגל

שנשתרש בו.
נסיעה, ממשיכו
שהכח להנעתם

במוצאי
תקון גדול
היתה בר
מלמעלה
(בעזרת)
ובחיל —
שואבים
הגבוהה)
ועדיין היו
מלמעלה
מיד ה' עי
שהודיע הק

קרא אשכח
בניית עזרת
בית דוד לו
ונשיהם לבד
לבד] (זכר)
שעוסקים בו
הרע שולט
שהקב"ה שח
עכשיו שעס

הרי מפורש ב
הרע — וזו הסבה לו
ההספד יהיה על מ
כשיחזרו לדרגת אד
אנשים לבד
יקומו המתים בלב
החטא, שכתוב בו:
כי כל עניני הגוף
חומרית, מכל מקום,
העולם הזה, יצטרכו